

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Ulla Ahlqvist

Domstolsutredningens slutbetänkande (SOU 2001:100)
**Informationshantering och behandling av uppgifter vid domstolar – En rättslig
översyn**
Ju2002/586/DOM

Riksarkivet anser att för databaser bör huvudregeln vara att uppgifter i dem skall bevaras, med möjlighet för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att besluta om gallring. Den enskildes integritet bör i första hand skyddas på annat sätt än genom att allmänna handlingar gallras, t.ex. genom sökbegränsningar eller ett utökat sekretesskydd. Verket föreslår också ändringar i förslagets 2 kap. 11 och 12 §§.

Riksarkivet inskränker sitt yttrande till frågor om bevarande och gallring.

En myndighets arkiv bildas av de allmänna handlingarna från myndighetens verksamhet och handlingar som myndigheten tar om hand för arkivering. Myndighetens arkiv är en del av det allmänna kulturarvet och skall bevaras för att tillgodose rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättsskipning och förvaltning samt forskningens behov, 3 § arkivlagen (1990:782). En statlig myndighet får i princip bara avhända sig - gallra - allmänna handlingar med stöd av lag, förordning eller föreskrift av den myndighet som regeringen bestämmer, 12 § arkivlagen. Riksarkivet har bemyndigats att meddela sådana föreskrifter. Exempel på lagar som innehåller bestämmelser om gallring är registerlagar. Registerlagar innehåller regelmässigt bestämmelser om gallring av personuppgifter vanligtvis kombinerat med en möjlighet för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att föreskriva att vissa uppgifter skall bevaras. Lagstiftningen för skattemyndigheten, kronofogdemyndigheten och tullen är exempel på detta.

Syftet med bestämmelser om gallring i registerlagar är i första hand att skydda den enskildes integritet. Att den enskildes integritet bäst skyddas genom att uppgifterna utplånas är sedan länge en etablerad sanning som inte ifrågasätts. Också dataskyddsdirektivet utgår ifrån att det ligger i den enskildes intresse att uppgifter utplånas. Det finns dock inget krav att uppgifterna förstörs. Det är fullt möjligt att lagstifta om att uppgifter skall bevaras. I de fall verksamheten inte ingår i gemenskapsrätten t.ex. straffrätt berörs lagstiftningen inte av reglerna i direktivet. Särreglering i lag eller förordning gäller framför personuppgiftslagen (1998:204). I lagen anges särskilt att bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen går före, 7-8 §§ PuL.

Enligt Riksarkivets uppfattning finns det skäl att överväga om det inte inom vissa verksamheter finns anledning att ifrågasätta sanningen i att den enskildes integritet bäst skyddas genom att uppgifter utplånas. Ett sådant område är den rättsskipande verksamheten. Det är ett vitalt intresse att allmänna handlingar som kommer från rättsskipningen bevaras så att kraven i tryckfrihetsförordningen och arkivlagen kan uppfyllas. Flera uppmärksammade frågor de senaste åren visar att det kan ligga i den enskildes intresse att arkiven bevaras även om de innehåller mycket känsliga uppgifter. Att uppgifter bevaras innebär att den enskilde i efterhand, också efter många år, har möjlighet att kontrollera vilka åtgärder som vidtagits mot honom. Här kan nämnas ersättningen till tvångssteriliserade och Säpo-registret. Hade uppgifterna inte bevarats hade de berörda inte kunnat få upprättelse. I dessa fall fanns uppgifterna på papper och papperen var bevarade. I dag sparas motsvarande uppgifter digitalt. Uppkommer liknande frågor i framtiden är det stor risk att uppgifterna har gallrats om principen om att gallra för att tillvarata den enskildes integritet inte ifrågasätts.

Enligt Riksarkivets uppfattning ligger det lika ofta i den enskildes intresse att uppgifter bevaras som att de gallrats. Integritetens bör istället tillgodoses med sökbegränsningar eller sekretesskydd.

I lagförslaget skiljer man mellan uppgifter som behandlas gemensamt i verksamheten – i en databas – och andra uppgifter. Enligt Riksarkivets bedömning uppfyller merparten av de uppgifter som behandlas i en databas förutsättningarna för att vara allmänna handlingar, i vart fall efter det att ett mål eller ärende avslutats. Enligt verkets uppfattning finns det skäl för att behandla alla allmänna handlingar på samma sätt oavsett på vilket medium de lagras, på papper eller digitalt.

Utredningen förklarar att målet är en teknikoberoende lag. Det saknas emellertid en analys av vilka krav som ställs den dag domstolarna övergår till en elektronisk ärendehantering utan att jämsides ha motsvarande information på papper. Utredningen utgår i lagförslaget såvitt kan utläsas från att bevarande på papper uppfyller alla krav som kan ställas på bevarande. För att tillgodose integritetskravet gallras det digitala materialet och - får man anta - sparas på papper för att kraven i tryckfrihetsförordningen och arkivlagen skall uppfyllas. Förlusten av det digitala materialet kan dock inte ersättas av pappersutskriften, då originalhandlingarnas logiska funktioner elimineras och med dem sök- och sammanställningsmöjligheterna. Att det digitala materialet gallras och ersätts med papper är särskilt allvarligt när det rör sig om diariéer och andra register, vilket enligt redovisningen i betänkandet är de delar av verksamheten som i första hand digitaliserats.

Att ersätta ett digitalt arkiv med pappersutskriften medför också stora kostnader för förvaring och hantering, samtidigt som användningen av uppgifter ur arkivet blir mer komplicerad och kostsammare.

Riksarkivet har i sina föreskrifter närmare preciserat vad som är gallring (2 kap. 1 § RA-FS 1997:4). Att förstöra uppgifter i samband med att uppgifterna överförs från en databärare till en annan räknas som gallring bl.a. om överföringen medför informationsförlust, förlust av möjliga informationssammansättningar eller sökmöjligheter. Denna definition överensstämmer med reglerna i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av så kallade potentiella handlingar.

Utredningen hänvisar till möjligheten att ge Riksarkivet rätt att besluta om undantag från gallringen *Å*för vissa uppgifter@ (s.121). Rätten att ta del av allmänna handlingar bör dock skyddas genom lag och inte vara beroende av att en förvaltningsmyndighet vidtar vissa aktiva åtgärder; sådana skulle kunna utebli t.ex. om myndigheten saknar resurser för den kontinuerliga bevakning som krävs eller gjorde andra prioriteringar. Bevakningen från massmedia och det övriga samhället är också mycket mindre av myndighetsföreskrifter än av lagstiftning. Enligt Riksarkivets uppfattning är det främmande att reglera en fråga som är så väsentlig för insynen i rättsskipningen annat än på lagnivå.

Riksarkivet föreslår således att regeln i 12 § blir den omvända. Uppgifterna i databaserna skall bevaras, med möjlighet för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att besluta om gallring. Verket föreslår i detta sammanhang ingen ändring i vad som skall bevaras. Det som idag bevaras på papper bör bevaras också när man övergår till ett digitalt medium.

2 kap. 11 § förslaget

Det föreslås i 2 kap. 11 § att regeringen får möjlighet att efter 25 år förordna om lättnader i reglerna om sökbegränsning efter det att materialet överlämnats till arkivmyndighet. Riksarkivet tillstyrker detta förslag. Efter lång tid försvinner vanligtvis skälen för att ha sökbegränsningar. Det kan också vara enklare att efter lång tid tekniskt hantera ett digitalt material om man kan ta bort spärrar i form av sökbegränsningar. Då bestämmelsen förutsätter ett beslut av regeringen i varje enskilt fall anser Riksarkivet att kravet på överlämnande till arkivmyndighet är onödigt.

2 kap. 13 § förslaget

För att det skall vara möjligt att tillgång till vägledande avgöranden föreslås i 2 kap. 13 § förslaget att vissa uppgifter får sparas i tio år istället för enligt huvudregeln. Riksarkivet ifrågasätter att en gallring efter tio år märkbart ökar integriteten för den det gäller. Har en uppgift funnits i ett sådant register i tio år har den rimligtvis fått en sådan spridning att ett avlägsnande varken gör från eller till. Enligt verkets uppfattning bör uppgifterna när de läggs ut i rättsfallsregistret vara så oidentifierade att de kan ingå i ett rättsfallsregister utan risk för kränkning av den enskilde.

Beslutande i detta ärende har varit riksarkivarie Erik Norberg. Närvarande vid den slutliga handläggningen har även varit överarkivarie Claes Gränström, administrative chefen Olle Forslund och verksjurist Ulla Ahlqvist (föredragande).

Erik Norberg

Ulla Ahlqvist

Kopia till: Samtliga enheter inom Riksarkivet
Samtliga lundsarkiv
Stadsarkiven i Stockholm och Malmö
Värmlandsarkiv